

Målnummer:	B 531-21	Avdelning:	2
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2022-02-17		
Rubrik:	Fråga vid näringspenningtvätt om den tilltalade har medverkat till åtgärder som skäligen kan antas ha vidtagits i penningtvättssyfte. Fråga också om rubricering och straffvärdebedömning.		
Lagrum:	7 § lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none"> • NJA 2018 s. 634 • NJA 2018 s. 1010 I-III • NJA 2020 s. 545		

REFERAT

Malmö tingsrätt

Allmän åklagare väckte åtal vid Malmö tingsrätt mot A.A. för näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott enligt följande gärningsbeskrivning.

A.A. har mellan den 19 december 2014 och den 9 juni 2015 - under en period då han var företrädare för Dackom Bygg AB och sålunda bedrev näringsverksamhet - i Malmö gjort sammanlagt 25 kontantuttag på mellan 10 500 kronor och 432 000 kronor från företagets bankkonto och överlåtit, omsatt eller förvarat pengarna. Sammanlagt har han uppsåtligen hanterat 2 736 500 kronor i kontanter på nämnda vis. Åtgärderna kan skäligen antas vara vidtagna i syfte att dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet eller till att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde. Brotten är grova eftersom de sammanlagt avser betydande värden.

Åklagaren yrkade vidare att A.A skulle åläggas näringsförbud i fem år. Som grund för talan om näringsförbud anförde åklagaren att näringsförbud var påkallat från allmän synpunkt då A.A. i näringsverksamhet gjort sig skyldig till brott för vilket lägsta föreskrivna straff var fängelse sex månader och särskilda skäl inte talade mot det.

Tingsrätten (ordförande rådmannen Erik Noltorp) anförde följande i dom den 16 mars 2020.

DOMSKÄL

Inställningen

A.A. har förnekat brott och har bestritt yrkandet om näringsförbud.

Bevisningen

A.A. har hörts. På åklagarens begäran har skatterevisorn - - - hörts som vittne. Som skriftlig bevisning har åklagaren åberopat revisionspromemoria, kontoutdrag, sammanställning och allegat.

Utredningen

Av revisionspromemorian daterad den 11 april 2016 avseende Dackom Bygg AB i konkurs framgår bland annat följande.

Bolaget försattes i konkurs den 11 november 2015. Konkursförvaltaren har inte kunnat etablera något bokföringsmaterial. Skatteverket beslutade om revision den 7 december 2015.

Verksamheten registrerades den 3 september 2014. Enligt registrerade uppgifter ska bolaget bedriva bilförsäljning, däckverkstad, bygg-

och fastighetskötsel samt handel med byggmaterial. A.A. har varit styrelseledamot från att bolaget registrerades fram till styrelseändringen den 23 september 2015. Under samma period har hans far varit registrerad som styrelsesuppleant.

- - -

Vid ett möte med Skatteverket uppgav A.A. bland annat att bolaget haft tre större kunder - - -.

Det är Skatteverkets bedömning att det inte är sannolikt att de tjänster som bolaget fakturerat har utförts av personal som varit anställd eller inhyrd av bolaget.

Arbetsgivaravgifter och skatteavdrag ska därför skönsmässigt bestämmas till noll kronor. Vidare är det Skatteverkets bedömning att det inte är sannolikt att de fordon som var registrerade på bolaget har köpts in eller sålts av bolaget. De omständigheter som framkommer talar enligt Skatteverket istället för att bolaget har ställt upp som bulvan för andra personers bilaffärer.

A.A:s uppgifter

Han var arbetslös vid tillfället och bestämde tillsammans med sin bekant A. att de skulle starta ett bolag. Han hade känt A. sedan ett år. Bolaget skulle syssla med bilar och rivning. De startade bolaget och han satt i styrelsen och hans pappa var suppleant. Han kunde ingenting om bokföring och fakturering utan litade på sin bekant. Det var hans bekant som skötte allting med bokföring och deklARATIONER.

Han visste inte att det fanns så många bilar som var registrerade på bolaget. Han jobbade väldigt mycket, både natt och dag. Han jobbade med rivningsarbeten - - -.

Bolaget hade 4-5 anställda men han vet inte vad de hette i efternamn. De fick lönen i kontanter. Han fick 30 000 kr kontant i lön. Hans bekant betalade ut lönerna och sa att bolaget betalade skatt. Bolaget hade ingen bankdosa och det var därför lönen betalades kontant. Han frågade banken flera gånger om bolaget kunde få en bankdosa med det fick aldrig någon. Banken sa att han inte kunde få en bankdosa eftersom han hade en anmärkning.

- - -

Han tog ut pengarna på banken inne i stan och visade sitt körkort. Det var hans bekant A. som sa till honom att ta ut pengar och hur mycket som han skulle ta ut. Efter att han tagit ut pengarna gav han dessa till sin bekant A. som skulle betala löner, maskiner och fakturor. Han minns inte uttagen och han har inte gjort alla uttagen. Vad gäller de återopade allegaten kan han inte heller minnas dessa men det kan ha varit han som tog ut pengarna.

Han minns inte hur överföringen av aktiekapitalet gick till i samband med att bolaget startades. Han visste inte om det gick att överföra beloppen istället för

att ta ut dessa.

Tingsrättens bedömning

Bestämmelsen om näringspenningtvätt föreskriver straffansvar i fall där omständigheterna vid gärningen är sådana att det skäligen kan antas att åtgärden är vidtagen i penningtvättssyfte. Avgörande är inte om egendomen härrör från brott eller brottslig verksamhet. Grunden för straffansvaret är i stället att gärningsmannen gör sig skyldig till ett klandervärt risktagande. Att åtgärden skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte är ett objektivt rekvisit som ska vara täckt av gärningsmannens uppsåt. Gärningsmannen måste själv inte ha gjort bedömningen att åtgärden i fråga skäligen kan antas vara vidtagen i syfte att dölja eller främja, men de omständigheter som ligger till grund för bedömningen att så är fallet ska vara täckta av gärningsmannens uppsåt. Orden "skäligen kan antas" har alltså närmast till funktion att peka på att de omständigheter under vilka åtgärden vidtogs som bör vara avgörande för om ett klandervärt risktagande ska anses föreligga. Eftersom en penningtransaktion i sig normalt inte kan anses som något misstänkt bör det i regel föreligga någon kvalificerande omständighet för att en sådan transaktion skäligen ska kunna vara vidtagen i penningtvättssyfte. En sådan omständighet kan vara sättet på vilket transaktioner genomförs. (Jfr prop. 2013/2014:121 s. 115.)

Av utredningen är det klarlagt att A.A. var företrädare för bolaget och att han bedrev näringsverksamhet. Av A.A:s uppgifter, kontoutdragen och allegaten är det styrkt att det var A.A. som gjorde de aktuella kontantuttagen. Det är såldes styrkt att A.A. gjort sammanlagt 25 kontantuttag på mellan 10 500 kr och 432 000 kr från bolagets bankkonto som han har förvarat och överlåtit till en annan person. A.A. har sammanlagt uppsåtligen hanterat drygt 2,7 miljoner kr.

A.A:s uppgift om att han utförde arbete är inte motbevisad. Han har emellertid inte kunnat redogöra närmare för bolagets verksamhet utan har uppgett att han tog ut pengarna för att hans bekant A. bad honom det. Det har varit fråga om 25 kontantuttag till ett totalt belopp om drygt 2,7 miljoner kr. Med hänsyn härtill och med beaktade av vad som har framkommit om bolaget råder det ingen tvekan om att omständigheterna är sådana att åtgärderna skäligen kan antas vara vidtagna i syfte att dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet eller till att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde. A.A. har handlat uppsåtligen och har genom sin medverkan gjort sig skyldig till ett klandervärt risktagande. Det har varit fråga om betydande värden och A.A. ska därför dömas för näringspenningtvätt, grovt brott.

Straffet för näringspenningtvätt, grovt brott, är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. HD har i rättsfallet NJA 2019 s. 305 bedömt straffvärdet för penningtvättsbrott till fängelse i drygt två år när förbrottet har bestått av ett bedrägeri som medfört att målsäganden betalat drygt 2,7 miljoner kr till fel konto. Som ovan anförts är det inte avgörande för straffansvaret för näringspenningtvätt om viss egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet utan grunden för straffansvar är i stället att gärningsmannen gjort sig skyldig till ett klandervärt risktagande. Straffvärdet för näringspenningtvätt bör därför vara lägre än för övriga förmögenhetsbrott om de berörda ekonomiska värdena är desamma. Tingsrätten anser att det samlade straffvärdet för A.A:s brottslighet motsvarar upp mot ett år och sex månaders fängelse. Med hänsyn till brottslighetens höga straffvärde kan någon annan påföljd än fängelse inte komma ifråga. Med beaktande av att det har förflutit ovanligt lång tid sedan brottet begicks bör fängelsestraffets längd bestämmas till ett år och två månader.

A.A. har grovt åsidosatt sina skyldigheter i näringsverksamhet och har gjort sig skyldig till brottslighet. Näringsförbud är påkallat från allmän synpunkt då A.A. i näringsverksamhet gjort sig skyldig till brott för vilket lägsta föreskrivna straff

är fängelse sex månader och särskilda skäl inte talar mot det. Förbudets längd bestäms till fem år.

- - -

DOMSLUT

Tingsrätten dömde A.A. för näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott 2014-12-19-2015-06-09 till fängelse 1 år 2 månader, varvid 29 kap 5 § 3 BrB tillämpades.

A.A. meddelades näringsförbud enligt lagen (2014:836) om näringsförbud under en tid av 5 år räknat från det att beslutet vunnit laga kraft.

- - -

Hovrätten över Skåne och Blekinge

Åklagaren överklagade i Hovrätten över Skåne och Blekinge och yrkade att hovrätten skulle döma A.A. till ett längre fängelsestraff än vad tingsrätten bestämt.

Även A.A. överklagade. Han yrkade att hovrätten skulle ogilla åtalet och åklagarens talan om näringsförbud. Därtill yrkade han att hovrätten under alla omständigheter skulle mildra påföljden, i första hand till villkorlig dom med samhällstjänst.

Parterna motsatte sig varandras ändringsyrkande.

Åklagaren förtydligade att han gjorde gällande att det var fråga om 25 grova brott. Han justerade gärningspåståendet såvitt avsåg gradindelningen av brotten, varvid gärningsbeskrivningens sista mening fick följande lydelse.

Brotten är grova eftersom de är systematiska och sammanlagt avser betydande värden.

Hovrätten (hovrättsråden Lars Lindblad och Catharina Månsson, referent, hovrättsassessorn Adam Westberg samt två nämndemän) anförde följande i dom den 22 december 2020.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Skuld

Vad är utrett i målet?

A.A. har i hovrätten erkänt att han gjort de av åklagaren påstådda 25 kontantuttagen från Dackom Bygg AB:s bankkonto. Genom A.A:s erkännande i förening med åklagarens skriftliga bevisning i form av dels kontoutdrag, dels allegat avseende 24 av de 25 uttagen är det styrkt att han gjort samtliga uttag.

Uttagen, som A.A. vidtagit inom ramen för näringsverksamheten i Dackom Bygg AB, har skett vid följande tidpunkter och med följande belopp.

Datum	Belopp i kr
2014-12-19	10 500
2015-01-19	146 000
2015-02-11	15 000

2015-02-12	10 000
2015-02-13	15 000
2015-02-17	26 000
2015-03-05	145 000
2015-03-12	70 000
2015-03-18	15 000
2015-03-19	91 000
2015-03-24	170 000
2015-03-27	272 000
2015-03-31	100 000
2015-04-02	250 000
2015-04-09	15 000
2015-04-10	350 000
2015-04-23	432 000
2015-05-04	100 000
2015-05-06	15 000
2015-05-07	15 000
2015-05-08	10 000
2015-05-15	424 000
2015-05-25	10 000
2015-06-08	15 000
2015-06-09	15 000

För att ansvar för näringspenningtvätt ska komma i fråga krävs enligt 7 § första stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott att de åtgärder som är i fråga skäligen kan antas vara vidtagna i penningtvättssyfte (se 3 § samma lag). Av förarbetena framgår att det för bestämmelsens tillämpning inte är avgörande om egendomen härrör från brott eller brottslig verksamhet utan att grunden för straffansvar är att gärningsmannen gör sig skyldig till ett klandervärt risktagande (se prop. 2013/14:121 s. 115).

De omständigheter som domstolen lägger till grund för bedömningen av om åtgärderna skäligen kan antas vara utförda i penningtvättssyfte ska vara täckta av gärningsmannens uppsåt. För uppsåtstäckning krävs emellertid inte att gärningsmannen själv gjort den rättsliga bedömningen att åtgärderna skäligen kan antas vara vidtagna i penningtvättssyfte. Det är i stället tillräckligt att de omständigheter som domstolen lägger till grund för en sådan bedömning är täckta av uppsåt. (Se a. prop. s. 115.)

Normalt kan en kontotransaktion i sig inte ses som något misstänkt. Förarbetena anger att det i regel bör föreligga någon kvalificerande omständighet för att en penningtransaktion skäligen kan antas vara vidtagen i

penningtvättssyfte. Vad som utgör en kvalificerande åtgärd preciseras inte närmare utöver att det anges att en sådan omständighet kan vara hur transaktioner genomförs. (Se a. prop. s. 115.) Det saknas vägledande avgöranden från HD i frågan om vilken typ av omständigheter som krävs.

I detta fall har samtliga uttag varit kontantuttag. Flertalet av dem har dessutom avsett större belopp; tio av dem på nivån 100 000 kr eller mer, varav två över 400 000 kr. Detta är enligt hovrätten omständigheter som i detta sammanhang är kvalificerande och starkt indikerar ett klandervärd risktagande. Därtill kommer att A.A., som ensam utgjorde styrelsen i bolaget vid tidpunkten för uttagen, inte hade någon närmare kännedom om hur verksamheten i bolaget bedrevs. Han har inte ens kunnat uppge fullständiga namn på sin affärskompanjon A. eller arbetskollegor. Även dessa omständigheter gör att det ur objektiv synvinkel är anmärkningsvärt att han på uppdrag av A. medverkade till ständigt återkommande uttag och tömning av kontot. Även om A.A:s uppgift om att han utfört arbete och att han inte hade möjlighet att få ut en bankdosa på grund av sin betalningsanmärkning inte är motbevisad har uppenbarligen andra sätt att hantera pengaflödet i bolaget funnits, så som att låta banken göra kontoöverföringar. Sammantaget är omständigheterna försvårande. Hovrätten delar tingsrättens uppfattning att det inte råder någon tvekan om att uttagen skäligen kan antas vara vidtagna i penningtvättssyfte.

A.A. har avsiktligt tagit ut pengarna och gjort detta med full insikt om sina grunda kunskaper om hur näringsverksamheten i bolaget bedrevs. Hans påstående om att han inte känt till möjligheten att göra överföringar mellan konton är så osannolikt att det kan lämnas utan avseende. Likt tingsrätten finner hovrätten att A.A. haft uppsåt till det som åklagaren lagt honom till last. Åtalet är därmed styrkt.

Brottsenhet

En fråga i målet är om varje uttag som A.A. har gjort är att bedöma som ett brott eller om alla åtgärder sammantaget - som tingsrätten har funnit - ska bedömas som ett brott.

Det finns inga generella regler om vad som utgör en brottsenhet. Bedömningen får göras utifrån flera olika faktorer, såsom tids- och rums-kriterier, antalet brottsobjekt och antalet angreppsobjekt. Betydelsen av dessa kan skifta från brottstyp till brottstyp. I rättsfallet "De upprepade förfalskningarna" NJA 2018 s. 378 (p. 11) angav HD att frågan vad som är möjligt att samla under en brottsenhet ytterst bestäms av den handlingsbeskrivning som straffbestämmelsen anger. HD fortsatte (p. 12):

Detta innebär att så snart de i straffbestämmelsen angivna rekvisiten är för handen föreligger ett fullbordat brott och därmed också, normalt, en färdig brottsenhet. Undantag är tänkbara, men vanligen endast när det finns ett nära tidsmässigt eller rumsligt samband mellan de olika moment som annars skulle utgöra egna brottsenheter.

I det fallet, som avsåg tillverkning av minst 100 falska urkunder under en treårsperiod, bedömde HD att varje förfalskning utgjorde ett brott. Här kan även nämnas rättsfallen "Tillgreppen i köpcentret" NJA 2006 s. 524 och "Socialbidragen" NJA 2007 s. 973 där HD bedömde brottsenheten på motsvarande sätt. I det första fallet bedömde HD ett antal butikstillgrepp, förövade under en kort tidsrymd, som olika brott. I det senare rättsfallet ansågs bedrägerier avseende socialbidrag, utförda vid 25 tillfällen under en tidsrymd av ungefär 30 månader som olika brott. Bedrägerierna utgjordes av klart avgränsade händelser där samtliga brottsrekvisit för ett fullbordat bedrägeri uppfylldes vid vart och ett av tillfällena. I sammanhanget kan även nämnas rättsfallet "Mottagarkontona" NJA 2020 s. 344 där HD uttalade (p. 40) att restriktivitet bör gälla i fråga om att se gärningar utspridda över tid som en brottsenhet.

I detta fall har A.A. vidtagit samma typ av penningtvättsåtgärder under knappt ett halvt års tid. Samtliga rekvisit för brottet näringspenningtvätt har uppfyllts vid varje tillfälle. Med hänsyn till den restriktivitet som kommit till uttryck i vägledande praxis beträffande att bedöma ett upprepat likartat handlande som ett enda brott, bör varje penningtvättsåtgärd som A.A. vidtagit bedömas som ett brott. Han ska alltså dömas för 25 fall av näringspenningtvätt. Nästa fråga att bedöma är till vilken svårhetsgrad som brotten hör.

Gradindelning

Åklagaren har gjort gällande att vart och ett av brotten är att bedöma som grovt. Han har därvid hänvisat till att de är systematiska och sammanlagt avser betydande värden.

Det finns ett nära samband mellan gradindelning och straffvärdebedömning. I bestämmelsen om näringspenningtvättsbrott anges inte några exempel på vad som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. I motiven till bestämmelsen anges att ledning får hämtas från vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömning av om ett penningtvättsbrott är grovt (se a. prop. s. 62). Vid bedömning av om ett penningtvättsbrott är grovt ska enligt 5 § andra stycket lagen om straff för penningtvättsbrott särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värden, om de brottsliga åtgärderna har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av särskilt farlig art.

Gradindelningen ska göras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet. Vid förmögenhetsbrott har det i praxis utvecklats vissa hållpunkter för straffvärdebedömning och gradindelning utifrån enbart värdet. Även om det ska göras en nyanserad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet är vid förmögenhetsbrott utgångspunkten att straffvärdet motsvarar fängelse i sex månader, och att det därmed är fråga om grovt brott, när värdet uppgår till fem basbelopp och fängelse i ett år när värdet uppgår till cirka 18 basbelopp (se "Pålshäleriet" NJA 2013 s. 654). I "Penningtvättshjälpen I" NJA 2018 s. 1010 pekade HD på att förbrottet i viss utsträckning blir styrande för synen på penningtvättsbrottet. HD uttalade vidare att de hållpunkter med värdegränser som utbildats beträffande förmögenhetsbrott kan vara vägledande även vid bedömningen av penningtvättsbrott som föregåtts av förmögenhetsbrott (p. 25-26). HD betonade dock vikten av en nyanserad bedömning innefattande även andra faktorer än värdet och framhöll i det sammanhanget förhållandena vid själva penningtvättsbrottet (p. 29).

Till skillnad från penningtvättsbrott krävs det för ansvar för näringspenningtvätt inte att det föreligger något förbrott. HD:s uttalanden kring straffvärde och gradindelning för penningtvättsbrott har därför inte direkt bäring på bedömningen av näringspenningtvättsbrotten. Näringspenningtvätt har bland häleribrotten sin motsvarighet i bestämmelsen om näringshäleri i 9 kap 6 § andra stycket BrB. Inte heller det brottet kräver något förbrott. Liksom för näringspenningtvättsbrott saknas vägledande praxis om principer för straffvärdebedömning av näringshäleri.

Eftersom det som straffbeläggs som näringspenningtvätt är det klandervärda risktagandet skulle detta kunna tala för att denna gärningstyp generellt ska anses som mindre allvarlig än penningtvättsbrott. I motiven till straffbestämmelsen har dock lagstiftaren tagit avstånd från ett sådant synsätt och uttalat att en sådan gärning ändå bör anses lika allvarlig som ett penningtvättsbrott eftersom straffansvaret avser åtgärder i näringsverksamhet eller som ett led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning (se prop. 2013/14:251 s. 61).

I sammanhanget uppkommer frågan vilken betydelse det har om ett förbrott till näringspenningtvätt är utrett. Åklagarens tes har varit att Dackom Bygg AB använts för att tvätta utbyte av skattebrott. Hur det förhåller sig med den saken är dock inte utrett i målet. Det går därmed inte att knyta de pengar som

A.A. tagit ut till något förbrott. Vid detta förhållande är det inte heller aktuellt att ens överväga att knyta straffvärdebedömningen till skattebrott. I författningskommentaren till bestämmelsen om grovt penningtvättsbrott har dessutom ståndpunkten intagits att beloppsgränserna som gäller för skatteundandraganden inte gäller för gradindelningen av penningtvättsbrott, utan att grovt penningtvättsbrott kan föreligga även om skattebrottet inte är grovt (a. prop. s. 113). Mot bakgrund av det förarbetsuttalandet hade det inte ens vid förhållandet att ett skattebrott varit utrett som förbrott och utbytet av det brottet varit klarlagt, funnits skäl att låta beloppsgränserna för grovt skattebrott utgöra en hållpunkt för gradindelningen.

Straffskalorna för de olika graderna av penningtvättsbrott och näringspenningtvätt är desamma. Av lagstiftarens uttalanden, om att ledning får hämtas från gradindelningen av penningtvättsbrott när näringspenningtvättsbrottets svårhet bedöms, följer att värdet av egendomen som penningtvätten avser utgör en omständighet av särskild betydelse. Enligt hovrätten korresponderar detta värde mot den skada som kriminaliseringen av näringspenningtvättsbrott syftar till att förebygga. Detta oavsett om ett förbrott föreligger eller inte. Frågan är då om de hållpunkter för straffvärde och gradindelning som tillämpas på förmögenhetsbrott och penningtvätt även bör gälla för näringspenningtvätt. I domstolspraxis är förmögenhetsbrott tveklöst det vanligast förekommande förbrottet vid penningtvättsbrott. Att för näringspenningtvättsbrott tillämpa andra värdegränser än för penningtvättsbrott av angivet slag framstår som svårförenligt med förarbetsuttalandena om att näringspenningtvättsbrott bör anses vara lika allvarligt som penningtvättsbrott.

Mot denna bakgrund är det hovrättens uppfattning att principerna för bedömning av straffvärde och gradindelning som tillämpas på förmögenhetsbrott och därpå följande penningtvättsbrott även bör kunna tjäna till vägledning för näringspenningtvättsbrottet. Straffvärdet vid näringspenningtvätt motsvarar därför, sett enbart till värdet som penningtvättsåtgärderna avsett, fängelse i sex månader och brottet bedöms som grovt när brottet avser ett belopp som uppgår till fem basbelopp. Med detta som utgångspunkt måste sedan gradindelningen och straffvärdet bedömas utifrån samtliga omständigheter.

I A.A:s fall avser vart och ett av uttagen av 272 000 kr den 27 mars 2015, 250 000 kr den 2 april 2015, 350 000 kr den 10 april 2015, 432 000 kr den 23 april 2015 respektive 424 000 kr den 15 maj 2015 ett sådant värde att dessa brott tydligt överskrider den nivå - som gällde år 2015 - vid vilken värdet i sig talar för att ett brott är grovt.

Åklagaren har som redovisats även åberopat att brottsligheten utövats systematiskt som grund för att bedöma brotten som grova.

I rättsfallet "De upprepade förfalskningarna" anförde HD att den systematiska karaktären hos viss brottslighet, tillsammans med andra försvårande omständigheter, t. ex. särskild förslagenhet eller inslag av organisation, kan medföra att ett brott hänförs till en högre svårhetsgrad. Enligt HD måste det vid bedömningen också tas hänsyn till vilket straffvärde brottet i grunden har. (Se domen p. 20.) I sammanhanget kan också pekas på uttalandet från HD i "De upprepade skattebrotten" NJA 2018 s. 634 (p. 21) att enbart förhållandet att ett förfarande upprepats på likartat sätt inte bör medföra att brottsligheten bedöms vara systematisk utan att det som regel bör krävas någon form av brottsplan eller i allt fall att upprepningarna framstår som en påräknelig fortsättning på tidigare gärning eller gärningar. HD tillade (i samma punkt) att omständigheten att brotten har upprepats dock kan, även om brottsligheten inte är att anse som systematisk i gradindelningshänseende, sammantaget med andra omständigheter föranleda att brotten ska bedömas som grova.

A.A:s brottslighet har visserligen haft en viss systematisk karaktär. Utredningen ger dock inte stöd för slutsatsen att den föregåtts av särskild planering från hans sida eller att han agerat med en förslagenhet som bör påverka rubriceringen. Systematiken kan beaktas i tillräcklig grad vid straffvärdebedömningen. Systematiken är därmed inte sådan att den ensam utgör grund för att bedöma något brott som grovt. Inte heller leder det upprepade förfarandet i förening med övriga på gradindelningen inverkan omständigheter, i detta fall de belopp som uttagen avsåg, till att något brott där uttaget inte översteg fem basbelopp bör bedömas som grovt.

En samlad bedömning av omständigheterna leder därmed till att de fem uttagen om 272 000 kr den 27 mars 2015, 250 000 kr den 2 april 2015, 350 000 kr den 10 april 2015, 432 000 kr den 23 april 2015 respektive 424 000 kr den 15 maj 2015 bör bedömas som grova brott. Övriga 20 uttag bör bedömas som brott av normalgraden.

Påföljd

Straffvärdet av de enskilda brotten motsvarar fängelse mellan en och åtta månader. Vid beräkningen av den samlade brottslighetens straffvärde beaktar hovrätten att det har varit fråga om en upprepade brottslighet som varit systematisk till sin karaktär (se 29 kap. 2 § 6 BrB och bl. a. "De upprepade förfalskningarna" p. 32-33). Vid en samlad bedömning får straffvärdet anses motsvara fängelse i två år.

Från gärningstillfället till tingsrättens dom har det gått knappt fem år och till hovrättens dom fem och ett halvt år. Även om det är fråga om brottslighet av ekonomisk natur som inte sällan upptäcks först efter lång tid och som kan kräva relativt lång utredningstid finner hovrätten, likt tingsrätten, att det vid straffmätningen finns skäl att beakta den långa tidsutdräkten. Den sena lagföringen är inget som kan läggas A.A. till last och bör, med stöd av 29 kap. 5 § första stycket 3 BrB, medföra en strafflindring med två månader.

Skäl saknas att ytterligare sätta ned straffet vid straffmätningen med stöd av praxis kring påföljdslindring som kompensatoriskt rättsmedel för långsam handläggning vid överträdelse av artikel 6.1 i Europakonventionen. Den relevanta tiden för bedömningen av en sådan kompensation börjar först den dag när en person kan sägas vara anklagad för brott (se NJA 2003 s. 414). A.A. delgavs misstanke om brott den 9 mars 2018. Handläggningstiden fram tills domarna i tingsrätt och hovrätt kan med denna utgångspunkt inte anses innebära att hans rätt till rättegång inom skälig tid har kränkts.

Vid dessa förhållanden och när det inte finns några ytterligare skäl att vid straffmätningen avvika från straffvärdet motsvarar det straffmätningens värde som ska läggas till grund för påföljdsbestämningen fängelse i ett år och tio månader.

Med hänsyn till det höga straffmätningens värde bör påföljden bestämmas till fängelse.

Näringsförbud

Hovrätten ansluter sig till tingsrättens bedömning i frågan om näringsförbud.

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Hovrätten ändrar tingsrättens domslut på så sätt att hovrätten bedömer brottsligheten som fem fall av näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott med brottstiden 2015-03-27-2015-05-15 och 20 fall av näringspenningtvätt enligt 7 § första stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott med brottstiden 2014-12-19-2015-06-09, samt bestämmer fängelsestraffets längd till 1 år 10 månader.

I övrigt gäller tingsrättens domslut.

Högsta domstolen

A.A. överklagade och yrkade att HD skulle frikänna honom och upphäva näringsförbudet. Han yrkade i andra hand att påföljden skulle mildras.

Riksåklagaren motsatte sig att hovrättens dom ändrades.

HD meddelade prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett om att A.A. under en period då han var företrädare för Dackom Bygg AB gjort 25 kontantuttag om sammanlagt drygt 2,7 miljoner kr från bolagets bankkonto.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Martina Bozzo, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Tingsrätten dömde A.A. för näringspenningtvätt, grovt brott, under perioden 2014-12-19 till och med 2015-06-09. Påföljden bestämdes till fängelse ett år och två månader, med beaktande av att ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks (29 kap. 5 § första stycket 3 BrB). A.A. meddelades också näringsförbud under en tid av fem år.

2. Hovrätten ändrade tingsrättens dom på så sätt att hovrätten bedömde brottsligheten som fem fall av näringspenningtvätt, grovt brott, och 20 fall av näringspenningtvätt av normalgraden samt bestämde fängelsestraffets längd, också med beaktande av 29 kap. 5 § första stycket 3 BrB, till ett år och tio månader.

3. Hovrätten har funnit utrett att A.A. gjort 25 kontantuttag om sammanlagt drygt 2,7 miljoner kr från ett bankkonto som tillhörde bolaget Dackom Bygg AB, för vilket han var ensam ställföreträdare vid brottstiden. Hovrätten har vidare funnit att det inte råder någon tvekan om att uttagen skäligen kan antas vara vidtagna i penningtvättssyfte, bland annat mot bakgrund av att samtliga uttag varit kontantuttag och flertalet av dem avsett större belopp samt att A.A., trots sin bristande kännedom om verksamheten och sin affärskompanjon, medverkat till ständigt återkommande uttag och tömning av kontot.

Prövningstillståndet

4. HD har beviljat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett om att A.A. under en period då han var företrädare för Dackom Bygg AB gjort 25 kontantuttag om sammanlagt drygt 2,7 miljoner kr från bolagets bankkonto.

Vad målet gäller

5. Målet gäller framför allt frågan om A.A., genom att ha gjort de 25 kontantuttagen och överlåtit pengarna, har medverkat till åtgärder som skäligen kan antas ha varit vidtagna i penningtvättssyfte. I målet aktualiseras också frågor om rubricering och straffvärde vid näringspenningtvätt.

Den rättsliga regleringen m.m.

Näringspenningtvätt

6. Den som, i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, medverkar till en åtgärd som

skäligen kan antas vara vidtagen för att dölja att pengar eller annan egendom härrör från brott eller brottslig verksamhet eller till att främja möjligheterna för någon att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde döms enligt 7 § lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott för näringspenningtvätt till fängelse i högst två år. Bestämmelsen är subsidiär till bestämmelserna om penningtvättsbrott i 3-6 §§, med bland annat den viktiga skillnaden att det varken krävs ett styrkt förbrott eller att det är styrkt att egendomen härrör från brottslig verksamhet.

7. Om brottet är grovt, döms till fängelse lägst sex månader och högst sex år. I bestämmelsen finns inte uppräknat vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om brottet är grovt. Näringspenningtvätt ska enligt förarbetena dock anses som en lika allvarlig gärning som penningtvättsbrott, eftersom gärningen avser åtgärder i näringsverksamhet eller som ett led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning, och har därför samma straffskala. Ledning får därför hämtas från de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett penningtvättsbrott är grovt. (Se prop. 2013/14:121 s. 61 och s. 115 f.)

8. I bestämmelsen om grovt penningtvättsbrott anges att vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om gärningen avsett betydande värden, om de brottsliga åtgärderna har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller i annat fall varit av särskilt farlig art (se 5 §).

Klandervärt risktagande

9. Vid näringspenningtvätt krävs alltså för straffansvar att omständigheterna är sådana att det skäligen kan antas att den tilltalades åtgärder är vidtagna i penningtvättssyfte. Uttrycket "skäligen kan antas" tar sikte på omständigheterna under vilka åtgärderna har vidtagits och att det är dessa som bör vara avgörande för om ett klandervärt risktagande ska anses föreligga. Eftersom en penningtransaktion i sig normalt inte kan anses som något misstänkt bör det i regel föreligga någon kvalificerande omständighet för att en sådan transaktion skäligen ska kunna antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. En sådan omständighet kan t.ex. vara sättet på vilket transaktionen genomförts eller om transaktionen avsett en stor mängd kontanter. Det förhållandet att egendom senare visar sig vara legitim minskar inte det klandervärda risktagandet och befriar därför inte från ansvar om förfarandet varit tillräckligt klandervärt. (Se a. prop. s. 115.)

10. Vad gäller kravet på uppsåt krävs inte att gärningspersonen själv har insett att åtgärden är utförd i penningtvättssyfte. Straffansvaret träffar i stället den som inser att omständigheterna kring en åtgärd eller transaktion är sådana att de objektivt talar för att åtgärden vidtas i syfte att tvätta pengar, men ändå medverkar till att genomföra den. Det som kriminaliseras är inte oaktsamhet, utan uppsåtlig medverkan till transaktioner som utifrån yttre omständigheter är att bedöma som misstänkta och som därför inte bör utföras. (Se a. prop. s. 115.)

11. En omfattande kontanthantering kan ses som en kvalificerad omständighet vid bedömningen av om en åtgärd skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Kontanthanteringen måste dock sättas in i det sammanhang där den förekommer. Hänsyn ska alltså tas till relevanta omständigheter kring åtgärderna. Som HD tidigare konstaterat kan enbart kännedom om de faktiska omständigheterna därför inte alltid anses tillräckligt för straffansvar. Detta hänger bland annat samman med att penningtvätt kan innehålla inslag som i sig inte är anmärkningsvärda, i vart fall inte för den som bara ser den enskilda transaktionen och inte det sammanhang som den ingår i. (Jfr "15 000 kr" NJA 2020 s. 545 p. 24.)

12. Omständigheterna kring transaktionen i det enskilda fallet kan i och för sig vara så kvalificerande att kunskap om dem måste leda till misstanken att

åtgärden har vidtagits i ett penningtvättssyfte. I andra fall är emellertid omständigheterna inte så kvalificerade. Det är då inte tillräckligt för straffansvar att gärningspersonen känner till de faktiska omständigheterna utan det måste i sådana fall därutöver krävas att han eller hon förstår åtminstone att åtgärden kan innefatta ett riskmoment. (Jfr "15 000 kr" p. 25.)

Om brottsenheter

13. Som huvudregel vid näringspenningtvätt har lagstiftaren uttalat att varje åtgärd som en gärningsperson medverkar i utgör ett brott (se a. prop. s. 115). Detta innebär att utgångspunkten är att var och en av de transaktioner som utförts ska anses utgöra ett separat brott. Restriktivitet bör dessutom gälla i fråga om att se gärningar som är utspridda över tid som en brottsenhet. (Jfr bl.a. "Tillgreppen i köpcentret" NJA 2006 s. 524, "Socialbidragen" NJA 2007 s. 973, "De upprepade förfalskningarna" NJA 2018 s. 378 och "Mottagarkontona" NJA 2020 s. 344.)

Om rubriceringen av brottet

14. Eftersom det förhållandet att brottet begåtts i näringsverksamhet eller liknande många gånger innebär att de brottsliga åtgärderna har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning, är det framförallt om gärningen avsett betydande värden eller i annat fall varit av särskilt farlig art som kan få betydelse vid bedömningen av om näringspenningtvätt är grov. (Se a. prop. s. 115 f.)

15. När ett penningtvättsbrott avser egendom som härrör från ett förmögenhetsbrott har det i förarbetena angetts att de ungefärliga värdegränser som utgör hållpunkter vid bedömning av om ett förmögenhetsbrott är att anse som grovt, kan vara vägledande också vid bedömning av om ett penningtvättsbrott är grovt med hänsyn till att det avsett betydande värden (se a. prop. s. 113).

16. HD har också i ett antal avgöranden konstaterat att den värdegräns för grova brott som används vid förmögenhetsbrott även ska användas vid straffvärdebedömningen av penningtvätt som hänger samman med förmögenhetsbrott (se "Penningtvättshjälpen I-III" NJA 2018 s. 1010 och "Tavelbedrägeriet" NJA 2019 s. 305).

17. Även om näringspenningtvätt inte är knutet till ett förbrott såsom penningtvättsbrott är näringspenningtvätt ett lika allvarligt brott som penningtvätt med samma straffskala som penningtvättsbrott och flera andra förmögenhetsbrott. Mot denna bakgrund och de uttalanden som gjorts i förarbetena är det därför naturligt att utgångspunkten är att samma värdegräns också kan användas som vägledning för gradindelning och straffvärdebedömning av näringspenningtvätt. Därutöver krävs naturligtvis att det görs en nyanserad bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet, varvid andra faktorer än värdet ska beaktas såsom karaktären på åtgärderna och den roll som gärningspersonen har tagit.

18. Vid bedömningen av om ett brott skett systematiskt eller föregåtts av särskild planering och därför bör rubriceras som grovt räcker det inte att ett förfarande upprepats på likartat sätt för att det ska bedömas som systematiskt. Som regel bör det krävas någon form av brottsplan eller i vart fall att upprepningen framstår som en påräknelig fortsättning på tidigare gärning eller gärningar. Sammantaget med andra omständigheter kan omständigheten att brotten upprepats dock leda till att brotten ska bedömas som grova. (Jfr "De upprepade skattebrotten" NJA 2018 s. 634 p. 21.)

19. När det gäller att bedöma gradindelade brott som grova med hänvisning till att de har skett systematiskt eller föregåtts av särskild planering utan att dessa omständigheter anges i straffbestämmelsen framträder i praxis, särskilt under senare år, en tydlig återhållsamhet. För att sådana förhållanden ska föranleda

en gradhöjning bör det i dessa fall normalt krävas att brotten har en frekvens som präglas av en förslagenhet som klart går utöver vad som gäller för annan, i och för sig upprepad och likartad brottslighet. (Se "De upprepade förfalskningarna" p. 19 och "De upprepade skattebrotten" p. 16.)

Bedömningen i detta fall

A.A. har medverkat till åtgärder som skäligen kan antas ha varit vidtagna i penningtvättssyfte

20. A.A. har som ensam ställföreträdare varit delaktig i Dackom Bygg AB:s verksamhet som haft sitt kontor i hans lägenhet. Han har arbetat i verksamheten, tagit emot post adresserad till bolaget och träffat kunder. Vid 25 tillfällen har han på uppdrag av en kompanjon, vars namn inte kunnat återfinnas i något register, tagit ut kontanter som vid flera tillfällen uppgått till höga belopp i princip samtidigt som beloppen kommit in på bolagets bankkonto. Detta har han enligt egen uppgift gjort för att kompanjonen ska kunna betala löner, maskiner, fakturor etc. eftersom A.A. inte haft en bankdosa. När det inte längre var tillräckligt lönsamt för honom att göra fler uttag sålde han bolaget till vad som förmodats vara s.k. målvakter varpå bolaget sedermera gick i konkurs.

21. Kontantuttag i den omfattning och storlek som A.A. har gjort kan inte sägas vara annat än klart misstänkta. A.A. har haft kännedom om de faktiska omständigheter som ligger till grund för den bedömningen. Mot bakgrund av det sammanhang i vilket han bedrev verksamheten och den okunskap han säger sig ha haft om såväl verksamheten som den person till vilken han överlämnat sammanlagt drygt 2,7 miljoner kr vid 25 tillfällen, vilket inneburit ett kontinuerligt tömmande av bolagets bankkonto, måste A.A. åtminstone ha förstått att hans medverkan innefattade ett riskmoment. Sammantaget finner HD att A.A. uppsåtligen har medverkat till åtgärder som skäligen kan antas ha varit vidtagna i penningtvättssyfte.

Varje kontantuttag ska rubriceras som ett brott

22. Det kan konstateras att det är fråga om 25 tillfällen under en period om ett halvår. Vid varje tillfälle har A.A. besökt banken, fyllt i en uttagsblankett och sedan fått ut kontanterna, åkt till arbetet och överlämnat pengarna till sin kompanjon. Beloppen som tagits ut har varierat. Samtliga rekvisit för näringspenningtvätt har varit uppfyllda vid vart och ett av dessa tillfällen. Eftersom det är fråga om upprepad brottslighet där samma förfarande använts är det troligt att det funnits en brottsplan. I målet har dock inte framkommit några detaljer kring en sådan brottsplan eller A.A:s uppsåt i förhållande till en sådan. A.A:s uppgifter om att han tagit ut pengarna på uppdrag av annan är heller inte motbevisade. Mot bakgrund av att det bör gälla en restriktivitet i fråga om att se gärningar som är utspridda över tid som en brottsenhet bör A.A. dömas för 25 brott (jfr "Mottagarkontona" p. 40).

Fem uttag ska rubriceras som grova brott

23. A.A. ska alltså dömas för 25 fall av näringspenningtvätt. Mot bakgrund av att fem av uttagen klart överstiger den värdegräns om fem prisbasbelopp som även ska utgöra gräns för näringspenningtvätt ska bedömas som grovt brott, ska dessa fem brott bedömas som grova. Det har inte visats på sådan förslagenhet som klart går utöver vad som gäller för annan, i och för sig upprepad och likartad brottslighet, som medför att ytterligare brott ska rubriceras som grova. (Se p. 17-19.)

Slutsats

24. Som hovrätten funnit ska A.A. alltså dömas för fem fall av näringspenningtvätt, grova brott, och 20 fall av näringspenningtvätt av normalgraden.

25. Det finns inte skäl till någon annan bedömning än den hovrätten har gjort i fråga om påföljd och näringsförbud.

26. Hovrättens domslut ska alltså fastställas.

DOMSLUT

HD fastställer hovrättens domslut.

HD (justitieråden Gudmund Toijer, Johnny Herre, Agneta Bäcklund, Stefan Johansson, referent, och Cecilia Renfors) meddelade den 17 februari 2022 följande dom.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Aktiebolaget Dackom Bygg AB registrerades den 3 september 2014. A.A. var från och med den tidpunkten och fram till den 23 september 2015 ensam styrelseledamot. Under samma period var hans far registrerad som styrelsesuppleant. Bolaget försattes i konkurs den 11 november 2015.

2. A.A. åtalades för näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott bestående i att han mellan den 19 december 2014 och den 9 juni 2015 gjort 25 kontantuttag på sammanlagt 2 736 500 kr från bolagets bankkonto och överlåtit, omsatt eller förvarat pengarna. Enligt åtalet kunde åtgärderna skäligen antas vara vidtagna i syfte att dölja att pengar eller annan egendom härrörde från brott eller brottslig verksamhet eller till att främja möjligheterna för någon annan att tillgodogöra sig egendomen eller dess värde. Brotten var grova eftersom de sammanlagt avsåg betydande värden.

3. Tingsrätten dömde A.A. för näringspenningtvätt. Brottet bedömdes som grovt med hänsyn till att det varit fråga om betydande värden. Straffvärdet bedömdes motsvara närmare ett år och sex månaders fängelse. Med beaktande av att en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks (29 kap. 5 § första stycket 3 BrB) bestämde tingsrätten fängelsestraffets längd till ett år och två månader. A.A. meddelades också näringsförbud under en tid av fem år.

4. Åklagaren justerade gärningspåståendet i hovrätten och gjorde gällande att brotten skulle bedömas som grova eftersom de var systematiska och sammanlagt avsåg betydande värden. Åklagaren förtydligade också att han gjorde gällande att det var fråga om 25 grova brott.

5. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom vad avser rubricering och fängelsestraffets längd. Domstolen har ansett att samtliga rekvisit för brottet näringspenningtvätt har uppfyllts vid varje kontantuttag och dömt A.A. för 25 fall av näringspenningtvätt. Fem av brotten - där de uttagna beloppen uppgick till mellan 250 000 kr och 432 000 kr - har bedömts som grova och 20 som brott av normalgraden. Hovrätten har funnit att straffvärdet för de enskilda brotten motsvarar fängelse mellan en och åtta månader och att det samlade straffvärdet för brottsligheten motsvarar fängelse i två år. Hovrätten har, liksom tingsrätten, beaktat 29 kap. 5 § första stycket 3 BrB och bestämt fängelsestraffets längd till ett år och tio månader.

Prövningstillståndet

6. HD har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten funnit utrett om att A.A. under en period då han var företrädare för Dackom Bygg AB gjort 25 kontantuttag om sammanlagt drygt 2,7 miljoner kr från bolagets bankkonto.

Vad målet gäller

7. Målet gäller framför allt om A.A., genom att i näringsverksamhet ha gjort de 25 kontantuttagen och överlåtit pengarna, har medverkat till åtgärder som skäligen kan antas ha varit vidtagna i penningtvättssyfte. I målet aktualiseras också frågor om rubricering och straffvärde vid näringspenningtvätt.

Vad som sammanfattningsvis har framkommit

8. A.A. var arbetslös och startade bolaget Dackom Bygg AB på förslag från en bekant. A.A. kände personen endast till förnamn och visste inte var han bodde. Verksamheten skulle bestå av bygg och snickeri. Bolaget öppnade ett bankkonto den 19 september 2014 och det gjordes en insättning på 50 000 kr. Beloppet överfördes samma dag först till A.A:s konto och därefter till en annan persons konto.

9. A.A. kunde inte någonting om bokföring, fakturering eller deklARATIONER och det var hans bekant som skulle sköta allt sådant. Bolaget var skrivet på A.A:s bostadsadress och den post som kom till bolaget lämnade han till sin bekant.

10. De pengar som betalades in till bolagets konto tog A.A., på uppmaning av sin bekant, ut i kontanter vid sammanlagt 25 tillfällen och överlämnade till honom.

11. A.A. har uppgett att anledningen till kontantuttagen var att banken inte gav bolaget en bankdosa, eftersom han hade en betalningsanmärkning. Enligt A.A. använde hans bekant kontanterna till att betala löner samt hyra för maskiner och verktyg.

12. Bolaget var registrerat som ägare till sammanlagt 158 fordon, vilka köptes in och såldes mellan den 9 september 2014 och den 11 augusti 2015. A.A. har uppgett att han inte var medveten om att så många bilar hade varit registrerade på bolaget.

13. Något räkenskapsmaterial har inte påträffats. Bolagets kontoutdrag ger inte stöd för att det har haft några rörelsekostnader eller betalat ut några löner.

Näringspenningtvätt

Den straffbara gärningen

14. Näringspenningtvätt regleras i 7 § första stycket lagen om straff för penningtvättsbrott och har en motsvarighet i bestämmelsen om näringshäleri (9 kap. 6 § andra stycket BrB). För straffansvar krävs

- att gärningsmannen i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vanemässigt eller annars i större omfattning medverkar till en sådan åtgärd som anges i 3 § första stycket 1 eller 2, och
- att den åtgärden skäligen kan antas vara vidtagen i sådant syfte som anges i 3 § första stycket första ledet (penningtvättssyfte).

15. Att den åtgärd som gärningsmannen har medverkat till skäligen kan antas ha varit vidtagen i penningtvättssyfte är ett objektiva rekvisit som ska vara täckt av uppsåt. Det är inte nödvändigt att gärningsmannen själv har gjort bedömningen att åtgärden skäligen kan antas ha varit vidtagen i ett sådant syfte, men de omständigheter som läggs till grund för bedömningen ska vara täckta av hans eller hennes uppsåt. Situationerna kan dock vara mycket olika. Enbart kännedom om de faktiska omständigheterna kan därför inte alltid anses tillräckligt för straffansvar. I vissa situationer kan omständigheterna kring transaktionen vara så kvalificerade att kunskap om dem måste leda till misstanken att åtgärden har vidtagits i penningtvättssyfte. I andra fall, där omständigheterna inte är så kvalificerade, måste det krävas att

gärningsmannen åtminstone förstår att åtgärden kan innefatta ett riskmoment. (Se "15 000 kr" NJA 2020 s. 545 p. 23-25.)

Åtgärder som skäligen kan antas vara vidtagna i penningtvättssyfte

16. Grunden för bestämmelsens tillämpning är inte att egendomen härrör från brott eller brottslig verksamhet. I stället är grunden att gärningsmannen gör sig skyldig till ett klandervärt risktagande genom att han eller hon medverkar till en åtgärd trots att den - vid en objektiv bedömning - skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Gärningen är, till skillnad från vad som gäller vid näringshäleri, straffbar även om det senare skulle visa sig att egendomen inte härrörde från brott eller brottslig verksamhet.

17. Uttrycket "skäligen kan antas" har till funktion att peka på att det är omständigheterna under vilka åtgärderna har vidtagits som bör vara avgörande för om ett klandervärt risktagande ska anses föreligga. Eftersom en penningtransaktion i sig normalt inte kan anses som något misstänkt bör det i regel föreligga någon kvalificerad omständighet för att en sådan transaktion skäligen ska kunna antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Bland de faktorer som är relevanta för bedömningen ingår det sammanhang i vilket transaktionen vidtas, varför transaktionen genomförs samt med vem och på vilket sätt den utförs (jfr prop. 2013/14:121 s. 115).

18. Näringspenningtvätt kan ske genom att ett eller flera företag används för att genom olika typer av åtgärder slussa pengar och på sätt dölja att de härrör från brott eller brottslig verksamhet. Sådana omständigheter som att det är oklart varifrån pengarna kommer, varför transaktionerna genomförs och vad pengarna ska användas till innebär ofta att åtgärderna kan antas vara vidtagna i penningtvättssyfte. Att det är fråga om en transaktion som avser en stor mängd kontanter kan också, beroende på sammanhanget, utgöra en kvalificerad omständighet. (Jfr Petter Asp, Lag [2014:307] om straff för penningtvättsbrott, 13 november 2020, JUNO, Lexino, kommentaren till 7 § under 2.1.3.)

19. Det finns näringsverksamhet, t.ex. finansiell verksamhet och handel med vissa varor och tjänster, där risken för penningtvätt är särskilt stor. Straffbestämmelsen om näringspenningtvätt motiverades med att den skulle motverka verksamheter som inom sådana branscher mer eller mindre öppet låter sig utnyttjas för penningtvätt (se a. prop. s. 60 f.). Denna typ av verksamhetsutövare omfattas av lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, som ställer särskilda krav på kundkännedom, rutiner och granskning vid genomförandet av transaktioner. Vid bedömningen av om någon i en sådan näringsverksamhet har medverkat till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte, kan därför vad som föreskrivs i den lagen vara av betydelse vid prövningen av om det varit fråga om ett klandervärt risktagande.

Rubricering och straffvärde

20. Varje fall av näringspenningtvätt ska behandlas som ett särskilt brott. Straffet är fängelse i högst två år. Om brottet är grovt, döms till fängelse lägst sex månader och högst sex år (7 § första och andra styckena).

21. Lagtexten innehåller inte några kriterier för när näringspenningtvätt ska bedömas som grovt brott. Näringspenningtvätt ska enligt förarbetena anses som en lika allvarlig gärning som penningtvättsbrott och ledning får därför hämtas från de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett sådant brott är grovt (se 5 §). Det förhållandet att brottet begåtts i näringsverksamhet eller liknande innebär många gånger att de brottsliga åtgärderna har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning. Därför är det framför allt om gärningen avsett betydande värden eller i annat fall varit av särskilt farlig art som kan få

betydelse vid bedömningen av om brottet är grovt. (Se prop. 2013/14:121 s. 115 f.)

22. Att brotten upprepats kan däremot beaktas vid straffvärdebedömningen (se särskilt "De upprepade skattebrotten" NJA 2018 s. 634 p. 22). Vad gäller näringspenningtvätt måste det i detta sammanhang beaktas att brottet är konstruerat på ett sådant sätt att det ofta har ingått som ett led i en brottslighet som utövats systematiskt eller i större omfattning.

23. Rubricering och straffvärde ska avgöras utifrån en samlad bedömning av samtliga relevanta omständigheter. HD har i "Penningtvättshjälpen I-III" NJA 2018 s. 1010 uttalat att de i rättspraxis utbildade hållpunkterna - att ett förmögenhetsbrott många gånger är att bedöma som grovt om värdet uppgår till fem basbelopp och att straffvärdet motsvarar fängelse i ett år om värdet är så högt som 18 basbelopp - också bör tillämpas vid penningtvättsbrott som hänger samman med förmögenhetsbrott. Domstolen framhåller dock att det alltid ska göras en nyanserad bedömning i det enskilda fallet, varvid även andra faktorer än värdet ska beaktas.

24. Med hänsyn till att lagstiftaren uttryckligen har angett att näringspenningtvätt ska anses som en lika allvarlig gärning som penningtvättsbrott bör motsvarande hållpunkter - även om det inte är utrett från vilken typ av brott eller brottslig verksamhet egendomen härrör - användas vid rubricering och straffvärdebedömningar beträffande näringspenningtvätt.

Bedömningen i detta fall

25. A.A. har startat och under drygt ett år varit ensam styrelseledamot i bolaget Dackom Bygg AB. Han har emellertid låtit en bekant, vars efternamn och adress han inte kände till, sköta all bolagets verksamhet. Det har medfört att han inte hade någon närmare kännedom om de uppdrag bolaget hade, vilka som var anställda i bolaget eller vilka betalningar bolaget har tagit emot eller utfört. (Se p. 8-13.)

26. A.A. har vid 25 olika tillfällen, på uppmaning av sin bekant, från bolagets konto tagit ut och till denne överlämnat sammanlagt drygt 2,7 miljoner kr i kontanter. A.A. har därigenom medverkat till åtgärder som har inneburit att bolaget har använts för att slussa pengar där det i flera fall har varit oklart varifrån pengarna kommer, varför transaktionerna genomförts och vad pengarna skulle användas till. Han har därmed i näringsverksamhet medverkat till åtgärder som skäligen kan antas vara vidtagna i penningtvättssyfte.

27. A.A. har haft insikt om de faktiska förhållandena. De är så kvalificerade att han måste ha insett att åtgärderna skäligen kunde antas vara vidtagna i penningtvättssyfte.

28. Samtliga rekvisit för näringspenningtvätt har uppfyllts vid var och en av åtgärderna. Det finns inte någon utredning som visar att A.A. haft en bestämd brottsplan. Annat är inte visat än att han gjort uttagen på uppmaning av sin bekant. Vart och ett av de tillfällen då A.A. tog ut och till sin bekant överlämnade kontanter ska ses som ett särskilt fall av näringspenningtvätt. Även med beaktande av att det varit fråga om näringspenningtvätt, bör det förhållandet att åtgärderna har upprepats vid ett stort antal tillfällen få betydelse vid den samlade straffvärdebedömningen.

29. HD gör samma bedömning som hovrätten vad gäller gärningarnas rubricering och straffvärde. Detsamma gäller vad hovrätten uttalat när det gäller att vid straffmätningen beakta att det i förhållande till brottets art har förflutit en ovanligt lång tid sedan brotten begicks (29 kap. 5 § första stycket 3 BrB). Slutligen delar HD hovrättens bedömning vad avser frågan om näringsförbud.

30. Hovrättens domslut ska således fastställas.

DOMSLUT

HD fastställer hovrättens domslut.

Sökord: Näringspenningtvätt; Brottspåföljd; Penningtvättsbrott

---